

ОВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ ЯК ЧИННИК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ ІНОФОНА

Качинський О.С. (Харків)

У статті описано особливості соціокультурної адаптації інофонів. Розглянуто один із чинників соціокультурної адаптації інофонів – оволодіння українською (російською) мовою. Запропоновані форми роботи з іноземцями, що допоможуть їх успішній соціокультурній адаптації. Діяльність викладача полягає в керуванні організацією активного пізнання реалій іноземцями. Варто також залучати іноземців і до певних виховних заходів, екскурсій, організації концертних програм і як спостерігачів, і як учасників; організовувати відвідування різних заходів, де можна спілкуватися з носіями української (російської) мови.

Ключові слова: інофон, мігрант, мовна адаптація, російська мова як іноземна, соціокультурна адаптація, українська мова як іноземна.

Качинський О.С. Овладение иностранным языком как фактор социокультурной адаптации инофона. В статье описаны особенности социокультурной адаптации инофонов. Рассмотрен один из факторов социокультурной адаптации инофонов – овладение украинским (русским) языком. Предложены формы работы с иностранцами, которые помогут их успешной социокультурной адаптации. Деятельность преподавателя заключается в управлении организацией активного познания реалий иностранцами. Стоит также привлекать иностранцев и к определенным воспитательным мероприятиям, экскурсиям, организации концертных программ и в качестве наблюдателей, и как участников; организовывать посещение различных мероприятий, где можно общаться с носителями украинского (русского) языка.

Ключевые слова: инофон, мигрант, русский язык как иностранный, социокультурная адаптация, украинский язык как иностранный, языковая адаптация.

Oleg Kachynskiy. Foreign language learning as a factor of the inophone's sociocultural adaptation. The article describes the features of the inophones' sociocultural adaptation. One of the factors of the foreigner's sociocultural adaptation – mastering the Ukrainian (Russian) language has been considered. The forms of work with foreign students to be helpful in their

successful sociocultural adaptation have been proposed. The activity of the teacher is to manage the organization of active knowledge of the realities by the foreigners. It is also worth attracting foreigners to certain educational activities, excursions; organizing the concert programs both as observers and participants; arranging visits to various events where you can communicate with native Ukrainian (Russian) speakers. As a result of linguistic education, the students can and should be formed: readiness to comprehend a socio-cultural portrait of the country, the target language, and understanding of the native speakers; ethnic, racial and social tolerance, language tact and socio-cultural politeness; propensities to find non-violent ways to resolve conflicts. So, when learning foreign languages, the enrichment of foreign students' individual experience of communication with another linguistic culture and the result of foreign language training are positive changes in the overall structure of students' behavior. The author is convinced that the systematic, purposeful teachers' work to overcome adaptation difficulties is the key to the successful adaptation of foreign students, the further development of each student as a person and future specialist. The better the Ukrainian (Russian) language is learned, the more adaptive it is, the more students adapt to the new socio-cultural environment, the better and more successful is the process of joining a new educational system and the sphere of interethnic communication with representatives of different countries. Prospects for further research are to find the forms and methods of work that will facilitate the acquisition of a foreign student to a new environment. The teacher must create certain conditions for foreigners to comprehend the linguistic material and learn to participate in the dialogue communication of the society in an active way.

Key words: foreign language, language adaptation, migrant, Russian as a foreign language, sociocultural adaptation, Ukrainian as a foreign language.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У контексті полікультурної парадигми мовна освіта орієнтується на подолання відчуження, формування толерантної поведінки, визнання й розвиток основоположних демократичних цінностей, здатність жити за умов культурного й етнічного різноманіття. Мовна освіта покликана формувати у студентів вміння жити і працювати в інформаційному просторі постійно мінливого світу, успішно спілкуватися з представниками інших культур і носіями інших мов, здійснювати взаємовигідне співробітництво. Мова є засобом взаємодії між представниками різних культур і соціумів, наймогутнішим засобом здійснення соціальних, політичних, економічних перетворень на міжнародному рівні.

Адаптація є складним багатогранним явищем, яке науковці розглядають у різних наукових галузях і по-різному тлумачать. Проблеми адаптації іноземних студентів і досі залишаються відкритими й актуальними: як забезпечити комфортні умови життя й навчання іноземців у країні навчання, як навчати цих студентів активно й ефективно налагоджувати соціальні контакти, як навчити іноземців доброзичливо ставитися до місцевих традицій, норм, звичаїв.

Адаптація іноземних студентів до життя та навчання в Україні охоплює мовну, фінансово-економічну та соціокультурну адаптації.

Мова, яку студенти вивчають у ЗВО, переважно зорієнтована на сприйняття та засвоєння фахових знань. Студенти вивчають мову повсякденного спілкування, що спричиняє певні труднощі під час контактів із місцевим населенням. Український менталітет, культурні традиції українців, регіональні особливості впливають на формування адаптаційних навичок у іноземних студентів. Найчастіше переважним чинником успішної адаптації іноземних студентів, за твердженнями цих студентів, є оволодіння мовою та наявність гарних українських друзів чи знайомих. Зазначимо, що для студентів важливою є допомога викладачів-кураторів.

Оволодіння мовою країни, в якій перебуває іноземний студент, є важливим моментом усвідомлення особистісного зростання, що значною мірою підвищує його самооцінку, а отже, забезпечує внутрішній комфорт. Про роль і значущість мови людина замислюється лише тоді, коли потрапляє в іншомовне середовище. Без знання мови країни неможливо споріднитися з іншомовною культурою, долучитися до громадського, культурного, освітнього рівнів життя в іншій державі, а отже, – відчувати себе повноправним та повноцінним членом цього суспільства. Без самоповаги та поваги з боку інших для багатьох іноземців не можлива реалізація потреб розвитку, якісної самореалізації.

Мета роботи – описати особливості соціокультурної адаптації інофонів, розглянути один із чинників їхньої соціокультурної адаптації – оволодіння іноземною, зокрема українською (російською) мовою.

Аналіз останніх досліджень. Науковці розглядають поняття «адаптація» в різних аспектах. Саме це забезпечує цьому

проблемному явищу великий дослідницький потенціал і незгасаючий інтерес психологів, соціологів, філософів, лінгвістів та представників інших галузей наук.

З проаналізованої наукової літератури зроблено висновок, що розуміння процесу адаптації залежить від галузі науки, що його трактує, спираючись на свої головні засади, охоплюючи зовнішні чинники та внутрішній світ особистості. Довгий час адаптація залишалась актуальною концепцією в біології, що визначає її як анатомічну структуру, фізіологічний процес або реакцію в поведінці організму. У своїх працях фізіологи розглядають адаптацію як процес перебудови різноманітних функцій та систем організму, скерований на підтримку внутрішнього гомеостазу.

Найбільша зацікавленість вчених соціологів та психологів поняттям «соціальна адаптація» припадає на кінець XIX – початок XX століття. У галузі соціальної адаптації працювали відомі дослідники Г. Спенсер, М. Вебер, Л. Брістол, Дж. Томпсон, К. Поппер, Т. Парсон та ін. На пострадянському просторі вагоме місце посідають науковці С. Артьомов, С. Дубініна, Л. Корель, Л. Шпак, Т. Вершиніна, Л. Гордон, П. Кузнецов, І. Кряжева, Є. Руденський, І. Милославова та ін. Психологічні механізми адаптації аналізуються в роботах Б. Алмазова, С. Іваненкова, О. Петровського та ін. Українська наукова думка щодо проблематики аспектів соціальної адаптації висвітлена в доробках Є. Головахи, Н. Паніна, Л. Коваль, О. Донченко, А. Кавалерова, О. Бондаренка та ін.

У соціологічних наукових колах соціальну адаптацію тлумачать як процес взаємодії особистості та соціального середовища. Суб'єктивним аспектом цього процесу є засвоєння особистістю основних норм і цінностей суспільства. Представники такого підходу нерідко ототожнюють поняття «адаптація» та «соціалізація», тому вирішальну роль тут відіграє проблема відповідності форм поведінки, індивідуальної здатності до знання основних правил, вимог, норм, виконання суспільних функцій.

Соціологічний підхід розглядає адаптацію як процес «входження» особистості в нові соціальні ролі, при цьому сутність такого процесу полягає в змістовному, творчому пристосуванні індивіда до нових умов життєдіяльності. Мовну адаптацію розуміють як процес накопичення активного й пасивного

словникового запасу з урахуванням діалектних особливостей регіону проживання мігранта, що забезпечує передачу інформації для реалізації успішної вербальної комунікації [8].

Відзначимо думку І.Тарасюк про те, що успішна мовна адаптація можлива лише під час пізнання звичаїв і побуту іншої культури та неможлива в ізолюваному від носіїв мови середовищі. Дослідниця розглянула мовну адаптацію на кількох рівнях та спрогнозувала психологічний стан мігранта на кожному з них, а саме: 1) на фонетичному та лексичному рівнях (людина відчуває перевтому, фрустрацію, нерідко ці відчуття супроводжуються поганим самопочуттям та головним болем, адже мозок переважуватиме великою кількістю нової інформації; мігрант відчуває певний дискомфорт від неспроможності висловлювати свої думки та виражати емоції); 2) на граматичному рівні (у цей період важливо чути не лише носіїв мови, але також і себе, варто багато читати вголос, записувати свій голос на диктофон; ефект самокритики сприяє активній роботі над помилками та прагненню удосконалити свої навички); 3) на стилістичному рівні мігрант здатен відчувати мову та її відтінки, вміє вибирати та застосовувати лексичні одиниці з свого словникового арсеналу, залежно від ситуації; 4) завершальним етапом мовної адаптації, що наближає її до мовленнєвої, є рівень підсвідомий, на якому відбувається повне мовне споріднення мігранта з мовою, яку він сприймає не як іноземну, а рідну, на якій він мислить та навіть бачить сновидіння [8].

Виклад основного матеріалу. Засвоєння української (російської) мови є найважливішим адаптаційним чинником оволодіння знаннями, необхідними для успішного входження іноземних студентів у нове соціокультурне середовище й виховання в них культури міжнародного спілкування й толерантності.

Вивчення української (російської) мови відбувається за умов впливу рідної мови у всіх її аспектах. Мовні труднощі створюють в уяві студентів картину надзвичайної складності мови, яку вони вивчають, що може призвести до появи негативного психологічного настрою, а це впливає як на процес засвоєння мови, так і на процес адаптації студентів. Кожна культура має як вербальні, так і невербальні способи спілкування, за допомогою яких ми орієнтуємося та діємо в ситуаціях повсякденного життя. Наш

духовний світ залежить від цих сигналів, багато з яких ми навіть не усвідомлюємо. Коли вся ця невидима система вільної орієнтації у світі раптово стає неадекватною (для іноземного студента) в умовах нової культури, людина відчуває глибоке нервово потрясіння, так званий «культурний шок».

Завдання професійної, соціокультурної та психологічної адаптацій вирішуються за допомогою таких засобів навчання й виховання, як практичні заняття, лекції, семінари, конференції, спеціальні тематичні диспути різної тематики; етичні бесіди, розмови про мовленнєвий етикет, бесіди про відомих людей, про відомі книжки; олімпіади з мови навчання, у межах яких проводяться конкурси творів, віршів, пісень; навчальні фільми, навчальні екскурсії на виставки, до музеїв, на концерти, до театрів і кіно. Ці та інші форми аудиторної і позааудиторної роботи значно прискорюють адаптацію іноземних студентів та інтенсифікують процес практичного оволодіння мовою, прищеплюють інтерес і повагу до неї.

Одним із практичних засобів навчання комунікації українською (російською) мовою є навчальний текст. Розглянемо види робіт з навчальними текстами в межах комунікативних тем: «На факультеті. В деканаті», «Моя будущая профессия», «Университеты Украины», «Высшее образование в Украине», «Свободное время», «Город, в котором мы живем и учимся», «Города Украины» [5]; «На факультеті. У деканаті», «Моя майбутня професія», «Університети України», «Вища освіта в Україні», «Вільний час», «Місто, в якому ми живемо та навчаємося», «Міста України» [9]. За допомогою навчального тексту відпрацьовуються необхідні мовленнєві моделі. Студенти спостерігають, як ці моделі функціонують у комунікації.

Під час засвоєння мовного матеріалу можна звертатися до такого прийому, як самостійна робота іноземних студентів із текстом, у результаті якої вони можуть самостійно аналізувати й засвоювати мовні явища. Спочатку за допомогою викладача, а потім самостійно, працюючи над окремими текстами, студенти мають осмислювати незнайому лексику, вводити нові слова до складу наведених ними словосполучень, речень, складати з певною кількістю подібних слів власні висловлювання. Завдяки таким вправам лексика, засвоєна з нових текстів, буде міцніше і глибше

запам'ятовуватися студентами, буде поповнювати відразу 3 види словників: активний, пасивний і потенційний. Читання відіграє важливу роль у мовленнєвій діяльності студентів, бо, сприймаючи текст візуально або промовляючи його вголос, студент спочатку за допомогою викладача, а потім самостійно сприймає інтонаційні, артикуляційні особливості української (російської) мови. У процесі сприйняття тексту іноземні студенти закріплюють надбані вміння та навички адекватного розуміння отриманої інформації, навчаються ставити питання щодо змісту, формулювати висновки, критично й об'єктивно оцінювати цю інформацію та використовувати її у відповідній ситуації, відрізнити головне від несуттєвого під час сприйняття інформації.

Комунікативним завданням читання й аналізу тексту є вироблення й закріплення в іноземних студентів пізнавальних, ціннісних навичок. Цьому сприяють різні типи вправ: підготовчі, що формують механізм породження або розпізнавання, і мовленнєві, що забезпечують формування практичних умінь у конкретному виді й формі комунікації. Як засвідчує досвід, для найкращого сприйняття тексту, що впливає на комунікативні навички та вміння іноземних студентів, ефективними є такі види робіт: складання питань до тексту, щоб поставити їх один одному з метою отримати осмислену розгорнуту відповідь; складання питань за текстом викладачем з метою отримати у відповідь чітку особисту думку студентів із приводу змісту питання.

Під час роботи з текстом слід виконувати й інші завдання, мета яких полягає у подоланні акценту й максимальному наближенні вимови іноземних студентів до вимови носіїв мови, що вивчається; у підвищенні граматичного й лексичного рівнів комунікативної компетентності. У результаті цього відбувається зняття мовленнєвих труднощів, зіставлення фонетичного ладу рідної та чужої мов. При роботі з текстом відбувається відпрацювання й закріплення нового лексичного матеріалу, граматичних особливостей слів і словосполучень; використовуються вправи, спрямовані на розвиток зв'язного мовлення. Однією з таких вправ є переказ прочитаного тексту. Таку роботу бажано проводити із закритими підручниками, що дисциплінує та концентрує мислення студентів, розвиває уяву й логіко-сміслову пам'ять. Важливу роль відіграє й аналіз тексту. Завдяки використанню тексту в системі

навчання правильного мовлення у іноземних студентів виробляються необхідні вміння та навички, що дозволяють грамотно, логічно й усвідомлено будувати граматичні конструкції. Також розвивається і збагачується лексичний запас студента, його мислення й відчуття мови, що вивчається.

Вивчення української (російської) мови можна організувати на ґрунті адаптованих художніх текстів. Відбір текстів здійснюється за критеріями художньо-естетичної, пізнавальної цінності змісту, доступності сприйняття. Під час відбору художніх текстів доцільно враховувати їх репрезентативність, тобто можливість на цьому тексті познайомити студентів із науковцями, із відомими українськими (російськими) письменниками, із найцікавішими проблемами, що відображаються в художній літературі. Тексти мають бути пов'язаними з найбільш важливими фактами та явищами історії та культури України, вони дають уявлення про духовні цінності традиційної та сучасної української культури. Художні тексти мають представляти українську літературу в її кращих зразках і різних жанрах, знайомити студентів із духовним світом людини, виховувати інтерес до літератури, почуття дружби й поваги до українського та інших народів. Структура завдань повинна розвивати мовленнєві вміння, удосконалювати усне й писемне мовлення, формувати потенційний запас лексики, що використовується в соціально-культурній комунікативній сфері.

Слід зазначити, що корисною є демонстрація фільмів за темами практичних занять як нейтрального, так і фахового мовлення: вона сприяє розширенню мовних і фонових знань іноземних студентів, залученню їх до реального кола спілкування. Досвід засвідчує, що навчальні фільми підвищують ефективність навчання, вони органічно входять до структури навчального заняття і сприяють подоланню проблем мовної та соціокультурної адаптації.

Навчально-ознайомчі екскурсії – це не тільки важлива ланка адаптаційного процесу, а і його резерв. Чим краще організовано екскурсію, тим більший інтерес вона викликає в іноземних студентів до вивчення української (російської) мови, бажання глибше познайомитися з культурою, звичаями і традиціями. Отримані під час екскурсій знання закріплюються й поглиблюються за аудиторних умов.

Перегляд балетів, відвідування художніх музеїв тощо доповнює знайомство з життям і діяльністю видатних композиторів і художників, сприяє естетичному вихованню іноземних студентів. Студенти починають розуміти, що культура будь-якої країни як частина людської цивілізації становить надбання всього людства.

Зазначимо, що навчання української (російської) мови як іноземної має бути спрямованим не тільки на формування у студентів здатності практично користуватися мовою в різних соціально детермінованих ситуаціях, а й на залучення студентів до іншого, національного образу свідомості. Результатом навчання іноземної мови мають стати сформована у студента «мовна картина світу» і вміння розпізнавати мотиви й настанови особистості, яка належить до іншої спільноти, де діє інша система цінностей, і розуміти носія іншого мовного «образу світу». Позитивного результату навчання іноземної мови можливо досягти за умови, якщо в когнітивній системі студента будуть побудовані вторинні когнітивні конструкції-концепти, що співвідносяться зі знаннями про світ представника іншої лінгвокультурної спільноти. У сфері рецептивних видів комунікативної діяльності висловлена вище ідея може бути зведена, у першу чергу, до навчання студентів умінь розуміти іншомовний текст як форму соціального буття представників іншої мовної спільноти. У цьому випадку студенти, інтерпретуючи текст та приховані в ньому інтенції автора, відкривають для себе концепти іншої культури і стереотипи комунікативної поведінки її носіїв. Що стосується говоріння і письма (продуктивних видів мовленнєвої діяльності), то планованим результатом мовної освіти може стати володіння студентами системою лексико-семантико-граматичних зв'язків мови, яка вивчається, що дозволить їм здійснювати комунікативну діяльність у найбільш типових, стандартних ситуаціях спілкування на так званому прагматичному рівні. Необхідність залучення до культури іншого народу найприроднішим чином орієнтує мовну освіту на розвиток у студентів здібностей не просто до мовного, а до міжкультурного спілкування, оскільки національна культура включає комунікативну поведінку народу. Під комунікативною поведінкою пропонується розуміти реалізовані в комунікації правила і традиції спілкування певної лінгвокультурної спільноти як у цілому, так і певної групи носіїв мови, об'єднаних за тією чи

іншою ознакою, а також окремого індивіда, комунікативна поведінка якого має національно специфічний характер і виступає як аспект вияву в спілкуванні мовної особистості. Неадекватне сприйняття комунікативної поведінки одного народу іншим народом створює «зону нерозуміння», порушує комунікацію і навіть може призводити до виникнення міжособистісних і міжетнічних конфліктів. Отже, у результаті мовної освіти у студента можуть і мають з'явитися сформовані: готовність до осмислення соціокультурного портрета країни, мова якої вивчається, та розуміння носіїв відповідної мови; етнічна, расова та соціальна толерантність, мовний такт і соціокультурна ввічливість; схильність до пошуку ненасильницьких способів розв'язання конфліктів. Так, оскільки під час вивчення іноземних мов відбувається збагачення студентів індивідуальним досвідом спілкування з іншою лінгвокультурою, результатом іншомовної підготовки стають позитивні зміни в загальній структурі поведінки студентів [6].

Необхідно зауважити, що викладачі мають урахувати потребу іноземних студентів у спілкуванні з українськими студентами. З цією метою викладачі мають розробляти і здійснювати різні комунікативні проекти, зустрічі іноземних і українських студентів, організовувати спільні концерти, мовні, літературні, краєзнавчі вікторини. Слід розвивати культуру мовлення іноземних студентів, формувати толерантне ставлення до культури чужого народу.

Висновки. Проведений аналіз показав, що здійснення викладачами систематичного, цілеспрямованого подолання адаптаційних труднощів є запорукою успішної адаптації іноземних студентів, подальшого розвитку кожного студента як особистості та майбутнього фахівця. Чим краще засвоюється українська (російська) мова, тим ефективніша адаптація, тим швидше студенти пристосовуються до нового соціокультурного середовища, краще й успішніше відбувається процес входження до нової для іноземних студентів освітньої системи й до сфери міжнаціонального спілкування з представниками різних країн. Діяльність викладача полягає в керуванні організацією активного пізнання українських реалій іноземцями. Варто також залучати іноземців і до певних виховних заходів, екскурсій, організації концертних програм і як спостерігачів, і як учасників; організовувати відвідування різних

заходів, де можна спілкуватися з носіями української (російської) мови.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку тих форм і методів роботи, що сприятимуть оптимізації входження студента-іноземця до нового середовища. Викладач має послідовно й цілеспрямовано створювати для іноземців проблемні ситуації, у яких вони осмислюють мовний матеріал і навчаються брати активну участь у діалоговому спілкуванні в новому соціумі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академическая адаптация образовательных мигрантов в стране обучения: монография / под ред. Н.И. Ушаковой. Х.: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2017. 248 с.
2. Волкова Т.Ф. Изучение адаптированности иностранных студентов к условиям образовательной среды вуза (на примере ТПУ). *Международное образование и межкультурная коммуникация: проблемы, поиски, решения*: сборник трудов международной научно-практической конференции / под ред. И.В. Салосиной. Томск: Дельтаплан, 2016. С. 165–167.
3. Дедова О.М. Адаптационный процесс аккультурации иностранных студентов-англофонов медицинских вузов. *Достижения и проблемы современной медицины*: сборник статей Международной научно-практической конференции. Уфа: РИЦ БашГУ, 2014. С. 62–65.
4. Кара Н. Мовна адаптація слухачів-іноземців підготовчого відділення у соціальному просторі. *Міжнародна науково-методична конференція «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі»* (13–16 травня 2014 р.). Тернопіль, 2014. С. 176–179.
5. Русский язык: учебник для иностранных студентов I курса нефилологических специальностей / сост. Т.Н. Алексеенко, Е.В. Копылова, И.Н. Кушнир и др.; под ред. Н.И. Ушаковой. Х.: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2016. 192 с.
6. Савченко О.О. Філософська інтерпретація процесу навчання іноземної мови. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. № 4 (31). Х. 2016. С. 123–131.
7. Смирнова Е.Н. Формы адаптационной работы с иностранными студентами предвузовского этапа обучения и первого курса на кафедре латинского и русского языков ВГМА им. Н.Н. Бурденко. *Интернационализация современного российского образования*:

- материалы II Международной научно-практической конференции (10 – 12 октября 2011 г.). Воронеж: ВГУИТ, 2011. С. 104–109.
8. Тарасюк І. Мовна адаптація як різновид соціо-культурної адаптації мігрантів до іншомовного середовища. Луцьк. URL: <http://oaji.net/articles/2016/1551-1478884424.pdf> (дата звернення: 17.08.2018).
 9. *Українська мова*: підручник для іноземних студентів I курсу нефілологічних спеціальностей / уклад. Н.І. Ушакова, О.М. Тростинська, О.В. Копилова, Т.М. Алексєнко, І.М. Кушнір; за ред. Н.І. Ушакової. Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. 188 с.

REFERENCES

- Dedova, O.M. (2014). Adaptacionnyj process akkul'turacii inostrannyh studentov-anglofonov medicinskih vuzov [The adaptation process of acculturation of foreign Anglophone students of medical universities]. In: *Dostizhenija i problemy sovremennoj mediciny: sbornik statej Mezhdunarodnoj nauchno-praktičeskoj konferencii [Achievements and problems of modern medicine: the collection of articles of the International Scientific and Practical Conference]*. Ufa: RIC BashGU, pp. 62–65 [in Russian].
- Kara, N. (2014). Movna adaptacija sluxachiv-inozemciv pidgotovchogo viddilennya u social'nomu prostori [Linguistic adaptation of foreign students of preparatory faculties in the social space]. In: *Mizhnarodna naukovo-metodyčna konferenciya "Aktual'ni pytannja organizaciji navchannja inozemny'x studentiv u yevropejs'komu osvtn'omu prostori" [International Scientific and Methodical Conference "Topical issues of teaching foreign students organization in the European educational space"]*. Ternopil, pp.176–179 [in Ukrainian].
- Russkij jazyk: uchebnyj dlja inostrannyh studentov I kursa nefilologičeskijh special'nostej [Russian language: textbook for the first-year foreign students of non-philological specialties]*. (2016). T.N. Alekseenko, E.V. Kopylova and I.N. Kushnir (Comps.), N.I. Ushakova (Ed.). Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
- Savchenko, O.O. (2016). Filosofs'ka interpretacija procesu navchannja inozemnoї movi [Philosophical interpretation of the process of teaching a foreign language]. *Visnik Nacional'nogo universitetu "Juridichna akademija Ukraini imeni Jaroslava Mudrogo" [The Bulletin of Yaroslav Mudry National Law University]*. № 4 (31). Kharkiv, pp. 123–131 [in Ukrainian].
- Smirnova, E.N. (2011). Formy adaptacionnoj raboty s inostrannymi studentami predvuzovskogo jetapa obuchenija i pervogo kursa na kafedre latinskogo i

- russkogo jazykov VGMA im. N.N. Burdenko [The forms of adaptation work with foreign students at the pre-university stage of education and the first course at the Department of Latin and Russian Languages in N.N. Burdenko Voronezh State Medical Academy]. In: *II Mezhdunarodnaja nauchno-prakticheskaya konferenciya "Internacionalizacija sovremennogo rossijskogo obrazovanija"* [The II International Scientific and Practical Conference "Internationalization of modern Russian education: Proceedings"]. Voronezh: Voronezh State Medical Academy N.N. Burdenko, pp. 104–109 [in Russian].
- Tarasyuk, I. (2016) *Movna adaptacija yak riznovy'd socio-kul'turnoyi adaptaciji migrantiv do inshomovnoho seredovyshha* [Linguistic adaptation as a kind of the migrants' socio-cultural adaptation to foreign languages]. Available at: <http://oaji.net/articles/2016/1551-1478884424.pdf> [Accessed 17 Aug. 2018] [in Ukrainian].
- Ukrayins'ka mova: pidruchnyk dlya inozemnyx studentiv I kursu nefilologichnyx special'nostej* [Ukrainian language: textbook for foreign students of the 1st year of non-philological specialties]. (2017). N.I. Ushakova, O.M. Trostyns'ka, O.V. Kopylova, T.M. Alekseenko and I.M. Kushnir (Comps.), N.I. Ushakova (Ed.). Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Ukrainian].
- Ushakova, N.I. (Ed.). (2017). *Akademicheskaja adaptacija obrazovatel'nih migrantov v strane obuchenija* [Academic adaptation of educational migrants in the country of study]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University [in Russian].
- Volkova, T.F. (2016). *Izuchenie adaptirovannosti inostrannyh studentov k uslovijam obrazovatel'noj sredy vuza (na primere TPU)* [The study of the adaptability of foreign students to the conditions of the educational environment of the university (TPU)]. In: *Mezhdunarodnoe obrazovanie i mezhkul'turnaja kommunikacija: problemy, poiski, reshenija: sbornik trudov mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoi konferencii* [International education and intercultural communication: problems, searches, solutions: a collection of works of the international scientific-practical conference]. I.V. Salosina (Ed.). Tomsk: Del'taplan [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 25.09.2018

Качинський Олег Станіславович, аспірант кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (61000, Харків, вул. Алчевських, 29), викладач кафедри мовної підготовки І Навчально-наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету

імені В.Н. Каразіна (61022, Харків, майдан Свободи, 4); e-mail: kachinsky1983@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-2236-4860>.

Качинский Олег Станиславович, аспірант кафедри общей педагогики и педагогики высшей школы Харьковского национального педагогического университета имени Г.С. Сковороды (61000, Харьков, ул. Алчевских, 29), преподаватель кафедры языковой подготовки 1 Учебно-научного института международного образования Харьковского национального университета имени В.Н. Каразіна (61022, Харьков, площадь Свободы, 4); e-mail: kachinsky1983@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-2236-4860>.

Oleg Kachynskiy, post-graduate student, Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (61168, Kharkiv, 2, corp. B Valentynivska st.), Lecturer, Language Training Department 1, International Education Institute for Study and Research, V.N. Karazin Kharkiv National University (61022, Kharkiv, 4 Svoboda Square); e-mail: kachinsky1983@gmail.com; orcid: <http://orcid.org/0000-0003-2236-4860>.